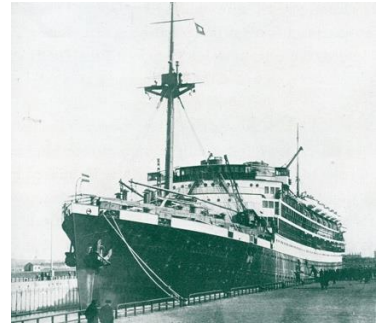

The cello once hit by a train, 2020
Charles Brooks

De tas van tante Wil (1931-2017)

De Johan van Oldenbarnevelt
(1928-1963)

Binnenwerk

“Wat is dit voor ruimte?”, vroeg W. aan mij, en liet me, terwijl hij de toelichtende tekst met zijn rechterhand afdekte, een foto zien uit het NRC van 15 september jl. Ik keek eens goed. Het leek me een soort kelder, of misschien een ondergrondse ruimte, met achterin deuren naar een nog donkerder deel. Het deed me vanwege al dat hout ook denken aan het vooronder van een boot, een wat benauwde plek. Maar er was gek genoeg ook licht, dat van boven kwam en in krullen langs de muren en over de vloer danste, ongeveer zoals de zon in het bewegende water kan schijnen. En dan waren er nog de onleesbare teksten op de vloer die iets geheimzinnigs opriepen. Ik had eigenlijk geen idee.

W. legde de krant open voor me neer. Het bleek een foto van het binnenwerk van een cello te zijn. De fotograaf, Charles Brooks, die zelf ook lang concertcellist was geweest, vertelde hoe hij tijdens de werkeloze coronaperiode was gaan experimenteren met sondecamera's in muziekinstrumenten. Soms maakte hij wel 800 foto's van één interieur, telkens het brandpunt van de camera iets verschuivend, om vervolgens van elke foto het scherpe deel eruit te lichten en al die beelden samen te voegen tot één volledig beeld. Het ging hem om het verhaal, zei hij. Om via een inkijkje in het binnenwerk van een instrument, met al zijn sporen van

ongelukjes, het stof dat zich daar had verzameld en de handtekeningen die de restaurateurs er achterlieten, het leven van het instrument te kunnen optekenen.

W. had me deze foto niet voor niets laten zien. Hij zag me al een paar jaar in grote cirkels bewegen rond de inhoud van een tas die mij door zijn familie was nagelaten. Het was 'de tas van tante Wil' gaan heten, een doodgewone donkerblauwe weekendtas met daarin alles wat restte uit haar persoonlijk archief: foto's, brieven, reisdocumenten en losse aantekeningen in een paar schoendozen, fotoalbums, envelopjes en verpulverde plastic mapjes. Ik had tante Wil maar een beetje gekend, in mijn ogen een vrouw van formaat, op het laatst van haar leven vaak ineengedoken als een muisje. Ze had de jappenkampen meegemaakt, de wereld over gereisd, haar grote liefde pas laat gevonden en hem ook weer vroegtijdig kwijtgeraakt. Ze was iemand geweest. Maar wie precies? Daar was ik eigenlijk al jaren nieuwsgiering naar. Pas heel onlangs heb ik de tas, nadat die lang bij ons op zolder had gestaan, opengeritst en er een paar eerste dingetjes uitgehaald, ze neergelegd, nog nauwelijks echt ingezien. Ik heb voor het goed kunnen uitleggen van al het materiaal zelfs een nieuwe grote werkruimte ingericht. Maar ik merk dat ik draal. Want kan dat eigenlijk wel, vraag ik me af. Zomaar in iemands leven stappen, brieven lezen die niet voor

mij bestemd zijn, op foto's mensen in de ogen kijken die hun blik niet kunnen afwenden? Maar misschien ligt daarachter wel een andere vraag, namelijk: *wat in mij* is het eigenlijk dat ik haar leven onder de loep wil nemen?

Het is voor de moderne mens niet vanzelfsprekend om te zien dat wat hij in de buitenwereld zoekt veelal in zijn binnenwereld is te vinden. Maar andersom is even zo goed waar: dat je voor het ontwikkelen van innerlijkheid ook bronnen buiten jezelf nodig hebt. Toeval of niet, terwijl ik een tijdje over het bovenstaande zat te denken viel mijn oog op een van de boeken die ik van de broer van tante Wil – mijn schoonvader Henk – heb geërfd: *Sources of the self* van Charles Taylor (1989), volgestopt met krantenartikeltjes en handgeschreven samenvattingen. Onlangs nog had ik de Nederlandse vertaling van dat boek, ongelezen in mijn eigen overvolle boekenkast thuis, naar de kringloop gebracht. Maar nu kwam het alsnog voor mij tevoorschijn. Taylor legt in dit werk de vinger op de zere plek van de moderniteit, waarin we volgens hem al te stellig geloven in het autonome subject, of wat postmoderner gezegd: in de maakbaarheid van onze identiteit. Niets is minder waar, zegt hij, mensen zijn interpreterende wezens en maken een verhaal voor zichzelf en over zichzelf via de verhalen van anderen. En dat is een doorlopend proces, zonder een afgerond einde, dat voor de persoon zelf nooit een overzichtelijk geheel wordt, omdat hij of zij onlosmakelijk onderdeel is van dit interpretatieproces. In de filosofie heet dit de 'hermeneutische cirkel': omdat wij zelf deel uitmaken van de werkelijkheid die wij willen begrijpen, is die werkelijkheid nooit rechtstreeks voor ons toegankelijk, maar ook voor ons verborgen. Tegelijkertijd kunnen wij alleen maar iets van die

werkelijkheid begrijpen omdat we er zelf deel van uitmaken. "We are creatures with inner depths; with partly unexplored and dark interiors" zo citeerde mijn schoonvader Charles Taylor (p.111) in een van zijn samenvattingen. En terwijl ik dat lees zie ik het interieur van Brooks cello voor me.

Ik weet niet wat het is dat mij trekt naar de tas van tante Wil, wat ik erin hoop te vinden, of wat ik vind iets kan betekenen voor mij. Ik denk dat het de kunst is niet teveel verwachtingen te hebben en maar eens te zien waar mijn blik op valt, welk beeld scherp wil worden. En precies dit, het wachten, het (uit)zitten, het openstaan voor wat er wil gebeuren is een van de moeilijkste dingen. Voor mij en voor velen met mij. Ik heb het tante Wil zien doen in de laatste moeilijke jaren van haar leven.

Mijn oog viel nogmaals ergens op: een krantenartikel dat uit Taylors boek stak. Het gaat over een vrouw die in een zoektocht naar haar jeugd haar vader vraagt om een koffer met spullen uit het geboorteland dat ze op haar achtste verliet. Ook die koffer stond jarenlang op een zolder, en volgens haar vader zat er helemaal niks belangwekkends in. Totdat ze 'm opende en zich iets ontvouwde. Ik lees het artikeltje en kijk een tijdje verwonderd naar de foto van het schip waarmee de schrijfster in 1962 terugkeerde uit Australië, want dat is de 'Johan van Oldebarnevelt', hetzelfde schip waarmee tante Wil in 1946 Nederlands-Indië verliet! Haar broer Henk schreef met pen erbij: "Daar op de voorsteven, net onder de brug, heb ik in 1946, in de Indische Oceaan, weken gestaan, kijkend naar de golven, lucht en water."

Hoe is het mogelijk, dat de dingen van binnenuit zo kunnen kloppen?